

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

3. An possit in ea dispensari.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

nam rationalem, sed omnis actus talis prohibetur per legem naturalem, ut patet ex dictis: ergo non potest quis obsequere illam præceptum legis naturalis per actum malum, quin transgrediatur legem naturalem aliam.

Probat secundam partem. Quia malitia, quam habet ille actus, posset non spectare ad illam legem, quæ præcipit illi actum, nam quando præcipitur subuentio pauperis per legem naturalem propter decentiam participationem quæ est in illo actu, quæ decentia spectat ad virtutem caritatis aut misericordiam, si quis subueniret ad finem vanæ gloriæ, malitia quæ esset in illa subuentione non spectaret, ut est euidentius, ad misericordiam, aut charitatem, sed ad virtutem humilitatis, cuius est reprimere appetitum vanæ gloriæ: ergo sic succurrendo non transgredietur quis præceptum legis naturalis de misericordia exhibenda proximo, sed potius transgredietur præceptum legis naturalis de humilitate obseruanda, seu non faciendo quod est contrarium per se ipsi: & hinc patet quod præceptum aliquod particulare legis naturalis non obliget ad modum virtutis, cuius est præceptum, quamuis lex naturalis vniuersalis sumpta obliget ad modum virtutis sic, ut non possit obseruari per actum virtuti oppositum, hoc est per actum v. t. i.

13. Respondeo secundo. Posse obseruari legem naturalem vniuersaliter per actum indifferentem sic, ut aliquis non peccet contra vllum præceptum eius, quando talem tantum eligeret, etiam cum instaret obligatio præcepti alicuius determinati legis naturalis. Probat hoc quia per se nullum præceptum iuris naturalis obligat ad non eliciendum actum indifferentem, aliis non esset indifferens; hoc autem supposito quando instat præceptum de succurrendo proximo, si succurratur per actum indifferentem facit præceptum illi, nam solum requirit subuentionem proximi, quæ subuentio æque fit ad utilitatem eius, siue fiat honeste, siue ex motu indifferenti, siue etiam ex malo, ut ostensum est supra, & gratis & absque fundamento diceretur quod obligaret ad honestatem speciem, quæ est in illa subuentione, ut etiam patet ulterius ex eo quod si quis subueniret ex alio motu bono, nemo diceret quod non sufficeret optime.

Quia vero certum est. Quod aliqua præcepta iuris naturalis obligant ad actum bonum, ut verbi gratia, præceptum de amando, aut colendo Deum, neque enim amari aut coli potest actu malo aut indifferenti, cum iam dictum sit aliqua posse obsequari actum indifferentem aut malo, oportet assignare quamnam præcepta obligent ad actum bonum, & quamnam non, ac etiam discrimen vtrumque, ob quod aliqua obligant ad talem actum, aliqua non.

Ad quod respondeo. Quando præcipiuntur aliqui actus, quorum emolumentum consistit in aliqua honestate, præcepta ad illos obligantia obligare ad honestatem, & consequenter ad modum virtutis; & hoc modo obligant præcepta amoris diuini & reuerentiæ illi exhibendæ. Præcepta vero quibus præscribuntur actus, qui habent ex natura sua physica emolumentum, ratione cuius possent præcipi, ut est præceptum de subueniendo pauperi; de pugnando pro Repul. & similia, non obligant ad honestatem, nec consequenter ad modum virtutis.

14. Quæres vltimo. Quomodo se habeat lex naturalis ad legem æternam & ad ius Gentium.

Respondeo. Si capiatur lex æterna pro dispositione, quæ ab æterno Deus habuit circa creaturarum creationem & directionem in suos fines, quo sensu Deus dicitur de lege ordinaria non posse facere hoc vel illud, quamuis absolute & simpliciter posset, eam non spectare ad legem naturalem, ut hic de ea agitur; si vero capiatur pro aliqua dispositione rerum, quæ est ab æterno in mente diuina, vnde oritur ex natura rei obligatio faciendi aut non faciendi aliquid, coincidit realiter cum lege naturali, & solum differt per hoc, quod, ut naturalis, solum dicit convenientiam aut inconuenientiam, vnde oritur obligatio independentem à lege positua, præscindendo ab hoc an sit æterna nec ne; ut vero est æterna inuoluit æternitatem

illam, quam habet necessario in mente diuina; & quamuis leges etiam posituæ sint etiam ab æterno in mente diuina, non tamen eo modo quo lex naturalis, quia hæc est simpliciter necessario existens in ea, non vero lex positua.

Respondeo secundo. Si capiatur ius gentium pro omni illo, quod apud omnes Gentes obligat communiter, legem naturalem coincidere cum iure Gentium, quoad aliquam, quia lex naturalis obligat apud omnes Gentes, etiam de facto quoad aliquam partem, illam scilicet quæ sufficienter proponitur; & quoad omnem partem quantum est ex se, licet quoad aliquam proximè non obliget apud aliquas forte, defectu sufficientis propositionis; non vero coincidit villo modo cum iure gentium quoad aliquam, quia ius Gentium comprehendit omnia, quæ communiter apud omnes Gentes obligant; aliqua autem ex illis non sunt iuris naturæ, sed positui, ut est ius captiandi ac in seruitutem redigendi captos in bello, quod non spectat ad ius naturæ, quamuis non sit contra ipsum.

QUESTIO III.

An possit dispensari in iure naturæ.

15. Anc etiam questionem subtilissime tractavi in Commentario meo ad disp. 37. Terrij. n. 104. & sequentibus, vnde breuiter hic difficultatem perstringam.

CONCLUSIO I.

Dei potest dispensare in aliquibus præceptis Decalogi & Deus consequenter in aliquibus præceptis iuris naturæ, quia talia sunt in ab omnibus admittuntur præcepta Decalogi. Hec est Doct. d. 37. cum suis omnibus quem sequuntur Nominales, Causæ, Gerson, Nauarrus, Sanchez, Henric. contra D. Thom. & præceptis Deos, quos sequuntur Suarez, Pasques, Auerfa.

Probat autem quia Deus potest dare licentiam ut aliquis interficiat innocentem, vtatur vxore alterius, eo iniuncto: hæc autem sunt prohibita in Decalogo & consequenter in lege naturæ: ergo potest dispensare in aliquibus præceptis Decalogi & legis naturæ.

Probat consequentia, quia nihil aliud intelligimus per dispensationem hic, quam facultatem faciendi licite, quod prohibetur fieri per legem naturæ ac Decalogi.

Probat antecedens, tum quia non patet ex terminis neque villo discursu sufficienti probari potest, quod non possit, ut patebit ex solutione obiectionum; tum quia de facto præcepit Abraham interficere filium suum innocentissimum Isaac, facilius autem longe est dare licentiam contrafaciendi præcepto, quod est in præcepto dispensare, quam præcipere ut contra faciat, quod ultra licentiam inducit obligationem contrafaciendi.

Confirmatur, quia ut Princeps dispellet in lege sua, sufficit, ut det licentiam contrauenienti in casu, quo sine ipsius licentia non posset iuste contraueniri: ergo cum Deus possit facere per licentiam, aut præceptum suum ut contraueniatur præcepto de non interficiendo, cui sine tali licentia non possit iuste contraueniri, potest dispensare dispensatione propriissima.

16. Ad hanc probationem respondent aduersarij Deum præcepisse quidem illam interfecionem, & eam fuisse propterea licitam Abraham, ac consequenter posse ipsum præcipere multa alia contra præcepta Decalogi, ac posse etiam licentiam faciendi actus per illa prohibitos dare; sed tamen tum cum non dispensare proprie dicta dispensatione, de qua hic agitur, sed improprie tantum; quia quando præciperet, aut licentiam daret, mutaret materiam actus reducendo ipsum ad statum rationem, ut amplius quamdiu talis maneret, non esset prohibitus lege naturæ: sicut licet de lege naturæ prohibetur ablatio rei alienæ, si tamen Deus faceret aliquem dominum istius rei; ut bene posset, cum ipse sit supremus Dominus omnium rerum, tum ille posset accipere rem illam, nec ablatio esset vetita lege naturæ, quia tum res non esset aliena, sed propria.

Sed imprimis ex hac responsione habetur, quod Deus actu suo aliquo possit efficere, ut licite quis contraueniat præceptis

præceptis Decalogi, in casu, quo alias non possit contraheri ipsi, siue hoc faciat dispensando proprie, siue non, & hoc est, quod ad rem ipsam & utilitatem spectat, quodque conducit ad ostendendum non omnia, quæ præcipiuntur iure naturæ, & in Decalogo, habere eandem convenientiam, aut disconvenientiam, ex natura sua: Nam cum aliqua sint sic præcepta, ut Deus nequeat actu suo facere, ut licite contraheretur, cumque possit facere actu suo, ut aliquibus quis contrahere possit, certum est non omnia esse tam intrinsece disconvenientia. Alterum autem, quod videri posset spectare ad nomen, an scilicet, quando actu suo facit, ut licite quis contraheretur, cum non posset aliis, cum dispenseret proprie, necne mihi videtur parvi momenti. Sed ut probetur hoc ipsum, nempe quod Deus possit proprie dispensare, & quod sic de facto dispensaueret cum Abrahamo.

17 *Impugno responsionem prædictam directe*; licet non sit dubium, quin facta aliqua mutatione ex parte actus aliis prohibiti, eo ipso redderetur non prohibitus sic, ut posset fieri absque vlla dispensatione, nec etiam esset necessarium, ut actus Dei, quo fieret talis mutatio, esset dispensatio, & si non haberet Deus alium actum quam talem, non eo ipso dispenseret, ut patet in exemplo proposito in responsione de actu Dei, quo faceret quem dominum rei, quæ alias erat aliena, quo actu Deus non dispenseret proprie in præcepto de non auferendo rem alienam; tamen si non adesset alius actus præter actum Dei, quo licentiam dat faciendi, quod aliis esset prohibitum, tum sine dubio dispensat proprie in præcepto prohibente, tam bene quam princeps vllus potest dispensare proprie, quod omnes concedunt ipsi posse facere in præcepto suo aut Antecessorum suorum, nec per illum actum fit aliqua mutatio moralis ex parte actus, ratione cuius posset fieri absque dispensatione proprie dicta, aliis nunquam posset dari talis dispensatio: sed Deus ut præcepit de facto Abraham volitione interficiendi filium, absque vlllo alio actu, quo mutaret naturam interfecionis illius ita posset dare ipsi licentiam interficiendi ipsum absque vlllo alio actu quo mutaret naturam interfecionis aliter, quam mutari eam oportet per illam licentiam, quatenus scilicet, per licentiam, redditur licita, cum alias esset illicita: quomodo necessario etiam mutari debent actus prohibiti, cum dispensatur in illis; & absque eo etiam quo ille actus, quo licentiam dat, habeat vllam aliam rationem, quam rationem meræ licentiæ: ergo tunc proprie dispenseret. Probatur minor quia in hoc nulla prorsus est implicatio, nec est ratio ob quam id facere non posset, ut patebit ex solutione obiectionum.

Confirmatur quia in illo ipso præcepto, quo de facto Abraham præcepit interfecionem, non constat quod mutaretur materia interfecionis alio modo, quam quatenus per præceptum redderetur licita, cum alias esset illicita: nec constat quod ille actus, quo præcipiebat, habuit aliam rationem mutationis materiae quam rationem præcepti; ergo non est dicendum quod habuerit alium actum: nec quod ille ipse actus habuerit aliam rationem: ergo dicendum est quod sic præcipiendo vere dispensauerit, quamvis enim dispensatio ex se non inuoluit præceptum quia in multis dispensatur, quæ non præcipiuntur eo ipso, tamen præceptum inuoluit dispensationem. Hinc autem vltius sequitur, quod potuerit licentiam dare, quæ haberet solâ rationem licentiæ sine alio actu mutationis materiae, & sine eo quod licentia ipsa haberet aliam rationem, qua mutaretur materia alio modo, quam mutari eam oportet per licentiam, & consequenter quod proprie dispensauerit aut dispensare potuerit.

18 *Obiicit* Deus non potest mutare naturas rerum: sed ex natura actuum illi, qui prohibentur in Decalogo sunt mali, & actus qui præcipiuntur sunt boni: ergo Deus nequit facere ut non sint tales.

Respondetur distinguendo minorem, nisi Deus dispenseret in illis, concedo; si dispensauerit, nego minorem & consequentiam.

Obiicit secundo si Deus posset facere ut actus prohibiti

in Decalogo essent boni per actum voluntatis suæ, non essent mali independentes à voluntate ipsius: sed hoc est iuxta principia Occami negantis prohibita esse quæ prohibentur in Decalogo ex natura sua, sed esse talia voluntate diuina, cuius sententiam supra negauimus.

Respondetur distinguendo maiorem: independentes à voluntate ipsius, quatenus posset per voluntatem facere, ut non essent mala, concedo, quoad aliqua saltem: quatenus non essent mala, si ipse nullam volitionem haberet circa illos, quæ eos prohiberet, nego maiorem, & nego quod maior in sensu in quo admissa est, sit iuxta principia illa Occami, nam ipse voluit prohibita in Decalogo non esse mala, nisi positue prohiberentur à Deo.

Obiicit tertio ex S. Thoma: Deus non potest dispensare in præceptis continentibus intrinsece ordinem virtutis & iustitiæ, sed hanc continent præcepta omnia Decalogi: ergo Deus in illis nequit dispensare. Probatur minor quia illa præcepta sunt de malo & indebito: ergo.

Respondetur distinguendo maiorem: sic continentia illorum ordinem, ut sit inseparabilis ab illis, concedo; ut sit separabilis nego; & similiter distinguo minorem & probationem eius. Itaque præcepta aliqua Decalogi prohibent aliquid quod est indebitum, ex suppositione quod non fiat dispensatio non vero ex suppositione quod fiat, & consequenter non continuant inseparabiliter ordinem virtutis, nec prohibent illud, quod est necessario malum in omni casu, idque asserere est directe petere principium. Alias obiectiones solutas vide in Commentario supra.

CONCLUSIO II.

19 *Nulla potestate humana, etiam Pontificis, potest Pontifex dispensare in præceptis expressis Decalogi, aut iuris naturalis.* Hæc est à fortiori Thomistarum contra Nanarum, Sanchez, Henr. Inter quos tamen & Doctores non exstimo aliam esse quæstionem quam de nomine: nam qui iuris naturalis negant conclusionem mouentur aliquibus exemplis, quibus de facto videtur dispensatum fuisse in aliquibus potestate humana, & qui eam tenent, fatentur illa exempla, & illa fieri posse, quæ facta sunt in illis exemplis; sed negant tamen concludi inde dispensationem proprie dictam; & quantum ad praxim perinde est quid dicatur; sufficit enim quod aliqua possint fieri per Auctoritatem humanam, quæ alias essent illicita lege naturæ, siue auctoritate humana dispenseretur proprie, siue non.

Probatur prima pars de præceptis expressis Decalogi, quam fortassis non negarent aduersarij, quamvis negent secundam; quia si aliqua auctoritate posset in illis dispensare, maxime Imperatorum aut Regum, aut Pontificis: non autem Imperatorum aut Regum, quia non habent auctoritatem, nisi quam tribuerunt ipsis homines: absurdum autem videtur homines habere auctoritatem supra legem naturæ; non etiam Pontificis, quia non constat Deum dedisse illi talem auctoritatem.

Probatur secundo, quia si posset, maxime in præceptis secundæ tabulæ, sed non in his, aliis posset dispensare in præcepto de non occidendo innocente, de non fornicando; concupiscendo aut accipiendo bona proximi absque causa, quod est falsum secundum omnes.

Confirmatur quia non est potior ratio cur posset dispensare in vlllo secundæ Tabulæ, in quo præsertim Deus ipse dispensare possit, quam in omni; sed non possumus in omni: ergo in nullo.

Probatur secunda pars quia ipsimet Reges & Principes tenentur quacumque lege naturæ, tam bene quam alij: ergo non possunt dispensare in illis. Deinde non est assignabile, unde competit ipsis talis facultas: ergo non est ipsis ascribenda.

20 *Confirmatur* quia non est vlla necessitas aut ratio ob quam daretur ipsis illa facultas, aut ob quam competeret ipsis. Dices esse rationem, quia posset esse aliqua utilitas magna reipub. proueniens in aliquo casu, ex eo quod Papa aut principes dispenserent in huiusmodi præceptis.

Contra quia si esset aliqua talis utilitas, ob quam bonum

esset facere, quod alias esset prohibitum iure naturæ, melius esset dicere, quod in tali casu non obligaret ius naturæ; nam videtur evidens quod ius naturæ non obliget ad illud cuius oppositum fieri melius esset, ut constat euidenter ex eo quod ius naturæ prohibens sit disconuenientia, quam habet res prohibita ex natura sua; quando autem melius esset, ut non fieret, non haberet disconuenientiam talem: ergo non esset tum prohibitum iure naturali.

Confirmatur conclusio solutione exemplorum, quibus innituntur aduersarij, ad tenendum oppositum ipsius. Primum exemplum est de communitate rerum, quæ erat iuris naturæ, quæ tamen abrogata est auctoritate humana.

Respondeo nuiquam fuisse præceptum iuris naturæ de tali communitate obseruanda, præsertim occurrentibus illis circumstantiis, ob quas videbatur expediens introducere proprietatem. Circa quod multa consideratione digna videri possunt in meo commentario supra.

Secundum exemplum est de seruitute introducta iure gentium contra ius naturæ.

Respondeo negando fuisse ius naturæ de non redigendis hominibus in seruitutem in occasionibus, in quibus id licet iure gentium, aut alio quouis.

Ad tertium exemplum de non auferendo aut retinendo bono alterius, abrogato per legem humanam de usu capione & præscriptione.

Respondeo non fuisse legem naturæ de eo non retinendo in casu, in quo id licet per legem præscriptionis.

Quartum exemplum est de iure naturali, quod habet vir & mulier ad ineundum matrimonium per mutuum consensum, & quilibet ad condendum testamentum ex arbitrio suo, cui iuri abrogatum videtur per legem prohibentem, ne alterutrum fiat absque aliquibus circumstantiis, quæ alias non erant requisitæ.

Ad hoc etiam *Respondeo* negando fuisse legem naturæ quod possent illa fieri absque illis circumstantiis, quando per legem positiuam ordinarentur.

21 Quintum exemplum & longe efficacius est quod Pontifices soleant dispensare in iuramentis & votis, quorum obligatio est de iure naturæ.

Respondeo Pontificem non dispensasse vnquam proprie in iuramento aut voto, sed improprie tantum, hoc est declarando quod reliquæ circumstantiæ occurrant, ob quas non obligat iuramentum, aut votum; aut commutando illa in meliora aut æquiualentia, considerata persona iurantis aut vouentis, & aliis circumstantiis occurrentibus tum cum dispensat, & aliis circumstantiis occurrentibus tum cum dispensat, cuius indicium est quod nunquam dispensauerit absque causa, si autem dispensare posset, non necessario requireret semper causam.

Dices in casibus, in quibus dispensaret, nisi dispensaret, obligaret ius naturale: ergo cum non obligat eo dispensante, signum est quod proprie dispensat.

Confirmatur quia si non dispensaret proprie tum, sed significaret mutata esse materiam, aut faceret tantum commutationem, posset quis absque ipsius dispensatione cognoscere mutationem materiæ & æquiualentiam rei, in quam fit commutatio, cum re quæ commutatur: ergo posset tum propria auctoritate non obseruare iuramentum aut votum, aut facere aliud æquale, aut melius loco ipsius.

Respondeo quantum ad legem naturalem ita esse, & quod non possit fieri de facto, quando non potest, oriri, non ex obligatione legis naturæ, sed ex præcepto positiuo quo id prohibetur, cuius legis occasio optima esse potest, ut tollatur occasio infringendi quandoque legem naturæ; si enim relinqueretur vniciue facultas determinandi, an circumstantiæ sufficientes occurrerent, ob quas deberet iudicari quod non obligaret lex naturæ, & an res alia, quam quis vellet facere, esset æquale, facile possent homines iudicare ac determinare aliter quam reuera sufficeret.

Dices Pontificem uti verbo dispensationis, quando dispensat: ergo dispensat proprie.

Respondeo negando consequentiam, quia verbum dis-

pensat est æquiuocum & significat aliquando proprie dictam dispensationem, aliquando improprie: sicut, & verbum Priuilegium, quo aliquando vtitur Pontifex; cum reuera non concedit proprie dictum Priuilegium.

22 Iam examinandum restat in quibus præceptis Decalogi possit Deus ipse dispensare, aut an possit in omnibus, quemadmodum in aliquibus possit, quamuis reuera existimo hoc magis ad speculatiuam curiositatem quam ad vtilitatem practicam conducere: nam id certum est, nisi dispensatur vnquam nisi in quibus potest: & nisi constet de reuelatione, non licere facere aliquid contra vllum ex illis præceptis, si autem constet de reuelatione, vel ex hoc ipso constabit quod dispensare possit in eo, in quo reuelat se dispensare.

Dico tamen primo Deum non posse dispensare in duobus præceptis primis negatiuis prima tabula, hoc est in præcepto de eo non inhonorando, neque in præcepto de non assumendo nomen eius in vanum. Hæc est communis cum Scoto supra & patet quia non est magis evidens ex terminis, neque minus indispensabile quod Deo sit obediendum, & quod non possit ipsemet in hoc dispensare, quod non sit inhonorandus, nec assumendum nomen eius in vanum: sed est evidens ex terminis, quod Deo sit obediendum & quod ipsemet in hoc non possit dispensare: ergo.

Confirmatur quia si Deus iuberet aut licentiam daret irreuerentiam sibi exhiberi, sequeretur, contradictio, nam ex vno capite fieret ipsi irreuerentia, ut supponitur, ex alio non fieret: non enim est irreuerentia Deo facere quod ipsemet iubet, aut ad quod faciendum dat licentiam.

An autem possit dispensare in primo præcepto negatiuo qua parte præcipit non adorandos esse Deos falsos, non adeo videri posset certum, loquendo præsertim de adoratione externa, quia non videtur tam expressa & necessaria malicia in hoc, quin Deo iubente posset fieri. Sed tamen cum non possit illa adoratio fieri, quin externe significaret quis se eos pro Deo vero habere, & hoc faciendo mentiretur, supposita cognitione Dei veri (sine qua, nisi vincibiliter deesset, non adoraretur Deus falsus peccaminose) non potest sine dubio Deus in tali adoratione dispensare nisi posset in mendacio, ostendi autem 3. d. 8. quod non possit dispensare in mendacio.

23 Dico secundo Deum dispensare posse in primo & secundo præcepto quoad partem affirmatiuam, qua præscribitur amor & reuerentia aut cultus aliquis positiuus. Nam cum ille amor & cultus non sit simpliciter necessarius ut perducatur quis ad finem; nec Deo, qui bonorum nostrorum non indiget, sit vtilis vtilitate vlla, sine qua non uiam, esset tam perfectus ac beatus, ac est cum illo, non apparet ratio vlla, ob quam necessario absolute & simpliciter Deus non possit dispensare in illis præceptis quoad hanc partem.

Dico tertio reliqua præcepta expressa Decalogi esse à Deo dispensabilia: tum quia non potest ostendi implicantiæ, tum quia si potest in præcepto de amore & cultu suo, multo magis videtur posse in reliquis, quæ proximū concernunt. Dico autem reliqua præcepta expressa, quia præceptum de non mentiando, est reducibile ad præcepta Decalogi, nec tamen in eo potest Deus dispensare, ut ostendi in Commentario ad disp. 38. Tertii.

QVÆSTIO IV.

Quid est lex humana.

24 Iam supra legem ut sic adæquatè priuilegi in naturæ & positiuam; & hanc in diuinam & humanam, quia vero legis diuinæ consideratio per se ad Theologiam spectat, in hoc Tractatu solum de humana agendum est.

CONCLUSIO I.

Lex humana est ordinatio vniuersalis, qua præcipit aut prohibet supremis Reipubl. Dominus creator, aliquid tendens in bonum commune Reip. Subditis suis. Hæc in re est communis & petet quia omni & soli conuenit, ut patebit ex singularum partium expositione. Dicitur